

pragmatically ambiguous fixed word order and in the erosion of semantic distinctions in basic grammatical relations that were previously kept separate.

Key words: *evaluative phraseological unit, somatism, full, partial and non-equivalent somatic phraseologisms, positive, negative, neutral evaluation, comparative analysis, allomorphisms, isomorphisms, national-cultural connotative component.*

УДК 811.161.2'37

Л. М. Підкуймуха

СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ТЕКСТАХ ПИСЬМЕННИКІВ ЛІТЕРАТУРНОГО УГРУПОВАННЯ «ДВАНАДЦЯТКА»

Статтю присвячено дослідженню фразеологізмів у літературних текстах угруповання «Дванадцятка». Проаналізовано вибрані фразеологічні одиниці та з'ясовано специфіку їхньої семантики й особливості функціонування, схарактеризовано стилістику фразеологізмів-жаргонізмів.

Ключові слова: *фразеологізм, фразеологічна одиниця, семантика, західноукраїнський варіант літературної мови, львівське койне, фразеологізм-жаргонізм.*

У фразеологізмах сконцентровані та закріплені уявлення народу про міфи, обряди, звичаї, традиції, ритуали, звички, мораль, поведінку, а також стереотипи й соціально-історичні чинники [23, с. 24]. На думку В. Телії, фразеологічний склад мови – це «дзеркало, у якому лінгвокультурна спільнота ідентифікує свою національну самосвідомість» [19, с. 82].

Фразеологічні одиниці (далі – ФО), відбиваючи екстралінгвальні явища, «вербалізують їх у словесно-знаковій формі» [21, с. 280].

Фразеологічна мотивованість – це система образів, на підставі яких, як вважає І. Франко, можна «відтворити інтелектуальне і моральне обличчя народу» [22, с. 600]. Ці образи так чи так відображають матеріальну, соціальну або духовну культуру певної мовної спільноти.

Фразеологія художніх творів залишається об'єктом наукового зацікавлення багатьох лінгвістів. Питання стилістичного використання ФО в текстах українських і зарубіжних письменників знайшли активне відображення ще в лінгвістичних дослідженнях мовознавців 50–60 рр. ХХ ст.: І. Білодіда, М. Богдана, Л. Добржанської, П. Плюща, Л. Скрипник та інших. У другій половині ХХ ст. питання функціонування ФО в художній літературі стали об'єктом дослідження таких учених: Л. Авксентьева, С. Александрової, М. Бакіної, В. Білоноженко, В. Вакурова, І. Гнатюк, Л. Давиденко, В. Калашника, В. Ужченка, Н. Щербань, Л. Щербачук тощо.

Розвиток фразеологічної науки потребує розширення об'єктів дослідження, зокрема фразеологічного фонду західноукраїнського варіанта літературної мови. Першим ґрунтовним дослідженням ролі західноукраїнського варіанта у формуванні єдиної літературної мови загальнонаціонального поширення є монографія Ю. Шевельова «Внесок Галичини у формування української літературної мови».

У сучасному українському мовознавстві, починаючи з 90-х рр. ХХ ст., проблему варіантності української мови актуалізовано на об'єктивному науковому рівні. Зазначеній проблематиці присвячені монографічні праці М. Лесюка, І. Матвіяса, М. Мозера, В. Статєєвої тощо.

Ідеї Ю. Шевельова розвинено в монографії Л. Ткач «Українська літературна мова на Буковині в кінці ХІХ – на початку ХХ ст.». Результатом роботи є три частини фундаментального дослідження: словникові матеріали, аналіз джерел і соціокультурних чинників розвитку західноукраїнського мовно-літературного варіанта, а також буковинська фразеологія в міжмовних зв'язках і загальноукраїнському контексті.

Мовлення жителів Львова у ХХ ст. зафіксовано у словнику «Лексикон львівський: поважно і на жарт», укладеному львівськими діалектологами Г. Дидик-Меуш, О. Сімович, Н. Хобзей, Т. Ястремською. Ця лексикографічна праця подає широкий спектр лексичних і фразеологічних особливостей мовного життя Львова «від мовлення арготичного, сленгового до такого, яке б репрезентувало характерні особливості лексичного багатства львів'ян-українців упродовж двадцятого століття» [10, с. 9].

Регіональна фразеологія в західноукраїнському варіанті літературної мови переважно народна, вона, «на відміну від книжної, створюється і функціонує в мові народних мас» [Цит. 11, с. 24]. Як зауважує І. Матвіяс, «вона (лексика й фразеологія західноукраїнського варіанта літературної мови – Л. П.) різнобічно відображає тогочасне життя західних українців. Великою мірою завдяки їй західноукраїнський варіант літературної мови у свій час був рівноправним відповідником східноукраїнського» [12, с. 80].

Актуальність обраної теми зумовлена тим, що вивчення фразеології в західноукраїнських художніх текстах міжвоєнного періоду залишається й досі недостатнім.

Мета статті – розглянути семантико-функціональний потенціал фразеологізмів у текстах письменників літературного угруповання «Дванадцятка». Ця група об'єднувала молодих письменників Львова міжвоєнного періоду. До митців, що виступали на сторінках «Літопису Червоної Калини» як літературна група «Дванадцятка», належали Богдан Нижанківський, Зенон Тарнавський, Анатоль та Ярослав Курдидики, Іван Керницький, Василь Ткачук, Василь Гірний, Іван Чернява та ін. Ідейним натхненником і засновником був Анатоль Курдидик. Літератори, які входили до угруповання, не мали спільної мистецької платформи чи маніфестів, але «більшість з них зуміла внести в західноукраїнську літературу новий струмінь – вражаючу стихію вулиць власне українського Львова та їхню атмосферу» [2, с. 13].

Характерною особливістю західноукраїнського мовного середовища початку ХХ ст. були також активні процеси міжмовної інтерференції, що проявлялися на всіх мовних рівнях і на фраземному зокрема. У фразеологічних засобах західноукраїнського варіанта літературної мови простежуються міжмовні паралелі, запозичення в українську мову з польської й німецької мов: *всипати шпрайса* (всипати по перше число; побити), *стулити писок* (прикусити язика; замовчати), *тримати писок замкненим на колодку* (тримати язик за зубами; мовчати). Наприклад, – *Бо ми йому всипали такого шпрайса, що він справді до завтра може копита витягнути. То ми так договорились: якщо він з того вилежеться – дамо «за здоров'є», а як дасть дуба, то буде «за упокой», добре?* [6, с. 100]. *Знав, що з Климом може бути певний. Клим горів справою, але тримав писок замкнений на колодку, на чотири спусти* [17, с. 185].

Із погляду стилістики ФО виконують функцію художньо-естетичних засобів і передбачають відповідну оцінку читачами художніх текстів. Художньо-стильова

норма мотивує використання ФО як художнього засобу, який урізноманітнює мову персонажів, виявляє локальний колорит художньої оповіді, індивідуалізує стиль письменника й стилізує комунікативні жанри [6, с. 200]. Так, у мовленні жителів міжвоєнного Львова побутували синоніми на позначення 'думки', а саме *opinia* і *pomysel*. Лексеми із цієї групи функціонували також у складі фразеологічних зворотів. Наприклад, **вбити собі в тямку** 'запам'ятати'. По-латині це називається «реінкарнація», по-грецьки – «метапсихоза», але вас, пані Павлово, ніхто не розіпне на хресті, якщо ви не **вб'єте собі в тямку** однієї чи другої премудрої назви чи забудете на аміні обидві [7, с. 38].

Часто семантика фразеологізмів є доволі прозорою, якщо знати значення лексичної одиниці, яка належить до львівського койне. Так, іменник пех 'прикрість, невдача' функціонує у складі фразеологізму *мати пеха*, що означає 'не мати щастя, везіння'. *Климова мама мала пеха. Зайшла перед шлюбом і перед шлюбом уродила мале* [17, с. 183]. Лексема *шустка* 'дрібна монета' стала складовою фразеологічного звороту *робити шустку*, що означає 'заробляти гроші'. *Хтось робив шустку на людській крові* [17, с. 172]. У мовленні львів'ян в активному вжитку були такі фразеологізми, як *тано, як борці*, що означає 'дуже дешево' і *злапати цапа за гонор* 'обманути'. *Я дорого від тебе не схочу. – Скільки? – Дай п'ятку. Тано, як борці* [7, с. 166]. *А він дався натягнути. Злапала цапа за гонор* [17, с. 169]. Складовою фразеологізмів стала й лексика з національно-культурним змістом, зокрема, у складі фразеологізму *зміряти, як гуцул смереку* 'обдивитися від голови до п'ят': *Він змірив пана Макса, як гуцул смереку, і погіршливо спитав: – Ну, а знаєте хоч, у котрій камері ви лишили ту вашу камізольку?* [7, с. 172].

Із середовища підпільницьких організацій у мовлення жителів Львова проник фразеологізм *завивати в бібулку* 'приховувати справжній зміст', про що свідчать аналізовані художні тексти. Він із часом втратив функцію втаємничення і став елементом львівського койне.

Фразеологічний арсенал української мови поповнюється завдяки переосмисленню складених термінів і професіоналізмів із різних галузей, зокрема, і медичної. Так, у творах письменників літературного угруповання «Дванадцятка» зафіксовано фразеологізм *тримати руку на живчику* 'уважно стежити за розвитком подій, бути в курсі справ'. *На щастя, була там людина, що тримала руку на живчику ситуації, а нею не був ніхто інший, як мій неоцінений пан інструктор* [7, с. 203].

У збірці «Вулиця» Б. Нижанківського фразеологізми становлять складову мовної площини письменника, доповнюють місцевий колорит мовлення батярів, надаючи йому експресії. І в монологічній, і в діалогічній формі новел Б. Нижанківського такий специфічний говір, або балак стає елементом стилю і набуває функціонального статусу, сприяє вирізненню батярського жаргону на тлі львівського койне. Наприклад, *Перед своєю брамою я зупинився: «Як хочеш, жльопни собі сам. Я йду засихати. Тримайся муру!»* [13, с. 90], де вираз *тримайся муру* означає 'до побачення, прощавай; будь обережним'.

В авторській мові фразеологізми-жаргонізми використано лише в тих текстах, у яких розповідь ведеться від першої особи (оповідання Б. Нижанківського «Раб божий», «Червоний Ясько», «За цапову душу»). Наприклад: *З кожним був на "ти" і кожному мав право сісти на маму і нарушити фамілію. Кому це не подобалося, міг обурюватися й шукати зачіпки* [13, с. 59], де вираз *мати право сісти на маму і нарушити фамілію* має значення 'робити все, що заманеться'.

Так, для типізації батярів – «спритників, бешкетників, представників львівської вуличної субкультури першої третини ХХ ст.». [3, Т. 2, с. 190] – письменники

літературного угруповання «Дванадцятка» використовують фразеологізми-жаргонізми. Тому абсолютно органічними в мовленні батярів виглядають такі ФО: *балакати про кактуси* – ‘говорити на нейтральну тему, зумисне переводячи розмову в інше русло’, *заливатися в дрібний мак* ‘пити до безтями, банячити’, *тріскати вар’ята* – ‘удавати такого, який нічого не розуміє; удавати дурника’, *пхати чуже пір’я у свій хвіст* – ‘зрікатися свого; зраджувати’, *пса вартий* – ‘нічого не вартий’, *дерти лаха* – ‘висміювати, насміхатися, глузувати’, *тримай бики* – ‘зупинися, пригальмує’, *тримати балак* – ‘виголошувати промову; виступати’, *дерти писок* – ‘кричати, верещати’, *бути набакир* – ‘бути незадоволеним, злим, сердитим’, *датися натягнути* – ‘дати себе обманути’, *як дірка без обарінка* – ‘ніяк’, *невипарений писок* – ‘про язикату людину’, *нема до кого писок отворити* – ‘нема до кого слова сказати’, *саніти як фока* – ‘важко дихати’, що підтверджують такі ілюстрації з текстів: *Життя пса варте, а якщо й варте чогось, то не більше, як пляшки горілки й трохи бійки* [13, с. 59]. *Замкни писок! Тепер нема геци. Найліпше тріскай вар’ята* [15, с. 123]. *А він дався натягнути. Злапала цапа за гонор* [17, с. 169]. *А цими обставинами були деякі сиромудрі колежки на мулярці, що насміхалися з релігії і лаха дерли з кожного, хто ходив до церкви* [17, с. 171]. *До інших хлопців любив часом гостро приговорити, до Міська ні, хіба тільки подивився прижмуреними очима, і Місько знав, що треба сидіти тихо і не дерти писка* [17, с. 175]. *Летів додому, а залетів до кнайпи. Залився в дрібний мак* [17, с. 181]. *Гальт, гальт, сестро, кажу, тримай бики, ми ще не жонаті і ще не маємо дітей і ще не знати чи будемо мати* [17, с. 181]. *Я взяв його за блюзу. – Раб божий, зміни писок!* [13, с. 87].

Оскільки батяри були дрібними хуліганам, то в їхньому мовленні активно функціонували ФО на позначення бійки: *зібрати кампу* ‘бути сильно побитим’, *дзенькнути в вухо* ‘вдарити навідмаш’, *обертати як міх*, *повний полови* ‘сильно бити, лупцювати’, *розложити на долівці* ‘ударивши, повалити на підлогу’, *як б’ємо, то могила цвіте* ‘про те, що бійка може мати фатальний кінець’ тощо. *Макольондра скоро поликав слину й лише говорив: – Б’ють, як в бубон... б’ють, як в бубон. І говорив правду. Раба божого обертали, як міх, повний полови* [13, с. 92]. *В тій хвилині я був би найрадше розложив його разом з кріслом на долівці* [13, с. 86]. *Йде про те, що Раб божий збере сьогодні таку кампу, що його ніяка лічниця не прийме...* [13, с. 92].

У такий спосіб ФО підкреслюють найдрібніші деталі явищ і реалій довкілля. Це уможлиблює максимальне наближення до дійсності, опис життя з усіма його подробицями, створення місцевого колориту, типізацію характерів представників різних соціальних прошарків.

Завдяки використанню фразеологізмів-жаргонізмів письменникам вдавалося досягти бажаного ефекту, зображуючи середовище батярів. Заміна або вилучення з тексту таких одиниць спричиняла втрату експресії й відчуття дійсності. Проілюструємо це на прикладі двох видань новел Б. Нижанківського (1936 і 1941 рр.), де в другій редакції помітний вплив радянської мовної політики, що передбачала контроль над структурою української мови, заборону певних слів, виразів, ФО тощо. Наприклад, такий вислів: *По тобі тут навіть капці не лишаться!*, що означає ‘тут навіть сліду твого не буде’ [10, с. 345]. Натомість змінений варіант *З тебе тут навіть не лишаться патиків!* не має такого значення, тим паче, його не зафіксовано у словниках фразеологізмів. До того ж лексеми *капці* й *патики* абсолютно не збігаються за семантикою. У словнику О. Ізюмова капці подано як *туфлі*, а *патик* – це *палиця*. Уживання цих ФО в Б. Нижанківського є органічним лише в такому вигляді, адже це потрібно для здійснення авторського задуму зобразити світ батярів.

Як уже було зазначено, одним із компонентів батярського жаргону є лексема *кампа* 'бійка'. Так, фразеологізм зібрати кампу означає 'бути побитим'. Наприклад, *Йде про те, що Раб божий збере сьогодні таку кампу, що його ніяка лічниця не прийме...* [13, с. 92] / *Ідеться про те, що Раб божий буде сьогодні так побитий, що його ніяка лікарня не прийме* [14, с. 59]. Заміна призвела до втрати емоційно-експресивного змісту та словесної образності. Адже в мовленні батярів вираз буде сьогодні так побитий не був уживаним, і в цій ситуації виглядає дещо штучним.

В окрему групу ми виокремили лайку і фразеологізми-прокльони (далі – ФП): *якої песьчої (псьої) мамі* – 'навіщо, лайка', щоб тя наглий сніг спалив – 'проклін', *ясний шляк трафить* – 'проклін', *а шоб тебе ясний гвінт вдарив* 'проклін' тощо. Серед ФП наявні одиниці, у яких здійснюється вказівка на суб'єкта дії, тобто того, до кого звертаються з проханням виконати шкідливе побажання (наприклад, «утаємничений» *гвінт, шляк*). Розглянемо детальніше походження фразеологізму *шляк би трафив*: *Місько відмахнувся. – А най то ясний шляк трафить! А то свобода* [15, с. 123]. В ЕСУМі слово *шляк* подано як запозичення з німецької мови [5, Т. 6, с. 442]. Цієї ж думки дотримується і О. Горбач, зазначаючи німецьке походження (проклін *Der Schlag soll dich treffen!* „Грім би тебе побив!“), проте наголошуючи на впливові їдишу на поширення цього вислову [1, с. 476]. Адже германізм *шляк* у їдиші має вже значення не 'удар', як у німецькій (*Schlag*) [16, с. 699], а 'халеп', 'хвороба' (наприклад, несподіваний серцевий напад). *Трафив* походить від єврейського *трефн* – 'зустріти' [8, с. 188]. Проте не дуже зрозумілий *шляк* має на слухача сильнішу дію, ніж просто хвороба (чи, можливо, звичайна халеп). Відомо, що інвективи в будь-якій мові підлягають табуванню і внаслідок табування часто евфемізуються. Одним із засобів евфемізації (можливості вжити табувану лексему), як вважає російський дослідник Л. Крисін, є використання чужомовних слів і термінів як більш придатних для приховування суті явищ, ніж питома лексика, через нерозуміння більшістю носіїв мови [9, с. 193].

Розмовно-побутові й жаргонізовані ФО є важливим компонентом розгортання сюжету, допомагають письменникам правдиво відобразити різні явища, побут міжвоєнного Львова, дати переконливу характеристику дійових осіб, посилити експресивність висловлення тощо.

Низку фразеологічних зворотів, більшість із яких має яскраве емоційне забарвлення, створили і школярі Галичини. У розмовному мовленні учнів вони були засобом вільного, невимушеного спілкування. Саме з метою відтворення такого типу мовлення й типізації героїв ці ФО використано в текстах літературного угруповання «Дванадцятка». Наприклад, *я до згоди, як риба до води* 'той, хто не має музикального слуху; не надається до хорового співу'; *толя дати, толя стрілити, дати незадовільну ноту* 'поставити незадовільну оцінку'; *всипати цваєра, лупнути цваєра* 'поставити незадовільну оцінку'; *дати паці* 'ударити прутом по долоні'; *іти на люфт* 'прогулювати, пропускати лекцію чи урок'; *писати на брудно, робити на чорно* 'писати в чернетці'. До того ж ФО зі школярського жаргону проявили потенціал до творення синонімічних рядів.

Окрім власне українських фразеологізмів (*залитися в дрібний мак, обертати як міх, повний полови* тощо), польсько-німецько-українська міжмовна інтерференція спричиняла появу у складі ФО запозичень, адже «у багатомовному середовищі слово запозичується, а його типові зв'язки калькуються» [20, с. 280]. Наприклад, германізми *кампа* [1, с. 464], *люфт* [1, с. 469; 4, Т. 3, с. 331], *цваєр* [1, с. 490] тощо.

Отже, письменники літературного угруповання «Дванадцятка» як творці соціально-побутових картин та імпресіоністичних малюнків збагатили українську

літературну мову в її західному варіанті. Використання ФО у художніх текстах сприяло створенню місцевого колориту, а фразеологізми-жаргонізми дозволяли схарактеризувати представників різних соціальних і вікових груп. Іншомовні запозичення в межах ФО свідчать про тривалі міжмовні контакти.

Подальше вивчення функціональних можливостей ФО в конкретних текстових реалізаціях дозволить виявити їхній імпліцитний смисл, словесну образність і стане джерелом дослідження західного варіанта української літературної мови.

Список використаної літератури

1. Горбач О. Арго в Україні / О. Горбач. – Львів : Інститут мовознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. – 688 с. ; Horbach O. Argo v Ukraini / O. Horbach. – Lviv : Instytut movoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2006. – 688 s.

2. Габор В. До історії львівської літературної групи «Дванадцятка» / В. Габор // Дванадцятка. Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст. : Антологія урбаністичної прози / В. Габор. – Львів : Піраміда, 2006. – С. 13–29 ; Gabor V. Do istorii lvivskoi literaturnoi hrupy «Dvanadtsiatka» / V. Gabor // Dvanadtsiatka. Naimolodsha lvivska literaturna bohema 30-kh rokiv XX st. : Antolohiia urbanistychnoi prozy / V. Gabor. – Lviv : Piramida, 2006. – S. 13–29.

3. Енциклопедія Львова у 4-х т. / за ред. А. Козицького. – Львів : Літопис. – 2008. – Т. 2. – 608 с. ; Entsyklopediia Lvova u 4-kh t. / za red. A. Kozytskoho. – Lviv : Litopys. – 2008. – Т. 2. – 608 s.

4. Етимологічний словник української мови у 7-х т. / редкол. : О. Мельничук (голов. ред.) та ін. – Київ : Наукова думка. – 1989. – Т. 3 : Кора–М. – 552 с. ; Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy u 7-kh t. / redkol. : O. Melnychuk (holov. red.) ta in. – Kyiv : Naukova dumka. – 1989. – Т. 3 : Kora–M. – 552 s.

5. Етимологічний словник української мови у 7-х т. / редкол. : О. Мельничук (голов. ред.) та ін. – Київ : Наукова думка, 2012. – Т. 6 : У–Я. – 568 с. ; Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy u 7-kh t. / redkol. : O. Melnychuk (holov. red.) ta in. – Kyiv : Naukova dumka, 2012. – Т. 6 : U–Ya. – 568 s.

6. Єрмоленко С. Говіркове багатоголосся сучасної української прози / С. Єрмоленко // Українознавство. – 2008. – № 1. – С. 198–204 ; Yermolenko S. Novirkove bahatoholossia suchasnoi ukrainskoi prozy / S. Yermolenko // Ukrainoznavstvo. – 2008. – № 1. – S. 198–204.

7. Керницький І. Герой передмістя / І. Керницький. – Львів : Піраміда, 2003. – 260 с. ; Kernytskyi I. Heroi peredmistia / I. Kernytskyi. – Lviv : Piramida, 2003. – 260 s.

8. Короткий ідиш-український словник / уклад. Й. Торчинський. – Київ : Голов. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 1996. – 207 с. ; Korotkyi yidysh-ukrainskyi slovnyk / uklad. Y. Torchynskyi. – Kyiv : Holov. spetsializ. red. lit. movamy nats. menshyn Ukrainy, 1996. – 207 s.

9. Крысин Л. Эвфемизмы как явление языка и культуры / Л. Крысин // Язык и общество на пороге нового тысячелетия : итоги и перспективы : тезисы докл. Междунар. конф., г. Москва, 23–25 окт. 2001 г. – Москва : Эдиториал УРСС, 2001. – С. 191–194. ; Krysin L. Evfemizmy kak yavlenie yazyka i kultury / L. Krysin // Yazyk i obshchestvo na poroge novogo tysyacheletiya : itogi i perspektivy : tezisy dokl. Mezhdunar. konf., g. Moskva, 23–25 okt. 2001 g. – Moskva : Editorial URSS, 2001. – S. 191–194.

10. Лексикон львівський : поважно і на жарт / Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш. – 2-е вид., доповн. і випр. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2012. – 852 с. ; Leksykon

Ivivskiy : povazhno i na zhart / N. Khobzei, O. Simovych, T. Yastremska, H. Dydyk-Meush. – 2-e vyd., dopovn. i vypr. – Lviv : Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, 2012. – 852 s.

11. Матвіяс І. Діалектна основа лексики і фразеології в українській літературній мові / І. Матвіяс // Мовознавство. – 2007. – № 3. – С. 23–27 ; Matviias I. Dialektna osnova leksyky i frazeolohii v ukrainskii literaturnii movi / I. Matviias // Movo-znavstvo. – 2007. – № 3. – С. 23–27.

12. Матвіяс І. Особливості лексики та фразеології в західноукраїнському варіанті літературної мови / І. Матвіяс // Українська мова. – 2012. – № 1. – С. 67–80 ; Matviias I. Osoblyvosti leksyky ta frazeolohii v zakhidnoukrainskomu varianti literaturnoi movy / I. Matviias // Ukrainska mova. – 2012. – № 1. – С. 67–80.

13. Нижанківський Б. Вулиця / Б. Нижанківський // „Дванадцятка” : Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ століття : антологія урбаністичної прози / авт. проекту В. Габор. – Львів : Піраміда, 2006. – С. 44–102 ; Nyzhankivskiy B. Vulytsia / B. Nyzhankivskiy // „Dvanadtsiatka” : Naimolodsha lvivska literaturna bohema 30-kh rokiv XX stolittia : antolohiia urbanistychnoi prozy / avt. proektu V. Gabor. – Lviv : Piramida, 2006. – С. 44–102.

14. Нижанківський Б. Новели / Б. Нижанківський. – Київ : Радянський письменник, 1941. – 101 с. ; Nyzhankivskiy B. Novely / B. Nyzhankivskiy. – Kyiv : Radianskyi pysmennyk, 1941. – 101 s.

15. Нижанківський Б. Повернення до міста / Б. Нижанківський // „Дванадцятка” : Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ століття : антологія урбаністичної прози / авт. проекту В. Габор. – Львів : Піраміда, 2006. – С. 104–158 ; Nyzhankivskiy B. Povernennia do mista / B. Nyzhankivskiy // „Dvanadtsiatka” : Naimolodsha lvivska literaturna bohema 30-kh rokiv XX stolittia : antolohiia urbanistychnoi prozy / avt. proektu V. Gabor. – Lviv : Piramida, 2006. – С. 104–158.

16. Німецько-український словник / уклад. Я. Ярема. – Київ : Пам’ятки України, 1994. – 729 с. ; Nimetsko-ukrainskyi slovnyk / uklad. Ya. Yarema. – Kyiv : Pamiatky Ukrainy, 1994. – 729 s.

17. Тарнавський З. Вітер над Янівською / З. Тарнавський // Дванадцятка. Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст. : антологія урбаністичної прози / авт. проекту В. Габор. – Львів : Піраміда, 2006. – С. 163–192 ; Tarnavskiy Z. Viter nad Yanivskoiu / Z. Tarnavskiy // Dvanadtsiatka. Naimolodsha lvivska literaturna bohema 30-kh rokiv XX st. : antolohiia urbanistychnoi prozy / avt. proektu V. Gabor. – Lviv : Piramida, 2006. – С. 163–192.

18. Тарнавський З. Дорога на Високий Замок / З. Тарнавський // Дванадцятка. Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст. : антологія урбаністичної прози / авт. проекту В. Габор. – Львів : Піраміда, 2006. – С. 192–200 ; Tarnavskiy Z. Doroha na Vysokiy Zamok / Z. Tarnavskiy // Dvanadtsiatka. Naimolodsha lvivska literaturna bohema 30-kh rokiv XX st. : antolohiia urbanistychnoi prozy / avt. proektu V. Gabor. – Lviv : Piramida, 2006. – С. 192–200.

19. Телия В. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Телия. – Москва : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с. ; Teliya V. Russkaya frazeologiya. Semanticheskii, pragmaticheskii i lingvokulturologicheskii aspekty / V. Teliya. – Moskva : Shkola «Yazyki russkoj kultury», 1996. – 288 s.

20. Ткач Л. Українська літературна мова на Буковині в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. Ч. 2 : Джерела і соціокультурні чинники розвитку / Л. Ткач. – Чернівці : Книги ХХІ ст., 2007. – 704 с. ; Tkach L. Ukrainska literaturna mova na Bukovyni v kintsii XIX – na

pochatku XX st. Ch. 2 : Dzherela i sotsiokulturni chynnyky rozvytku / L. Tkach. – Chernivtsi : Knyhy XXI st., 2007. – 704 s.

21. Ужченко В. Фразеологія сучасної української мови : навч. посіб. / В. Ужченко, Д. Ужченко. – Київ : Знання, 2007. – 494 с. ; Uzhchenko V. Frazeholohiia suchasnoi ukrainskoi movy : navch. posib. / V. Uzhchenko, D. Uzhchenko. – Kyiv : Znannia, 2007. – 494 s.

22. Франко І. Додаткові томи до зібрання творів у 50-и томах / І. Франко. – Київ : Наукова думка, 2008. – Т. 53. – С. 600–603 ; Franko I. Dodatkovy tomy do zibrannia tvoriv u 50-y tomakh / I. Franko. – Kyiv : Naukova dumka, 2008. – Т. 53. – S. 600–603.

23. Wierzbicka A. Słowa klucze : różne języki – różne kultury / A. Wierzbicka ; przekł. I. Duraj–Nowosielska. – Warszawa : Wydawnictwa UW, 2007. – 563 s.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2017.

L. M. Pidkuimukha

THE SEMANTIC-FUNCTIONAL POTENTIAL OF PHRAZEOLOGICAL UNITS IN THE TEXTS BY THE WRITERS OF THE LITERARY GROUP «TWELVE»

Phraseology as an exponent of ethnic and cultural information has an important role in the language world picture of every nation. The phraseological material in the prose of Lviv writers concerning the semantics and functional peculiarities are examined in this article. The research based on texts by Ivan Kernytskyi, Bohdan Nyzhankivskyi and Zenon Tarnavskyi who belonged to the literary group «Twelve» has been carried out. Their texts have not been an object of the previous researches. Moreover, the phraseological units of Lviv koine need to be investigated.

Colloquial phraseological units are an important component of the plot's development. These word combinations help writers to describe various phenomena, the life of interwar city; to give convincing characterization of the main characters; to enhance the expressiveness of the statement, etc.

The active processes of interlingual interference were a characteristic feature of the Western Ukrainian language environment at the beginning of the twentieth century. That is why there appeared borrowings from Polish and German languages in the phraseological system of the Western region variety of the standard Ukrainian language.

In addition, the phraseological units of batyar jargon have been analyzed, special features of their semantics and function have been found out. Batyar jargon was one of the variants of colloquial speech in interwar Lviv. In this research special attention has been paid to the phrasemes of batyar jargon as linguistic and psychological characteristics of the characters. Because of the Soviet language policy, which included control over the structure of the Ukrainian language, some phraseological units were replaced or removed from the second edition of the novels by B. Nyzhankivskyi. As phrasemes were an integral part of the texts, their removing caused loss of expression and a sense of reality.

Moreover, the phraseological units of school jargon have been analyzed. It helped to describe school environment more accurately.

Thus, the functions of phrasemes, their stylistic properties have been investigated. Phraseological units in the texts by the members of the literary group «Twelve» are an integral part of the texts and speech of the characters. Moreover, these phrasemes have complemented the composition of the Lviv koine.

Key words: *phraseology, phraseological unit, semantics, Western Region Variety of the Standard Ukrainian Language, Lviv koine, stylistic function.*